

SUPPLEMENT

שמונה עשרה of ברכות Combining the Sources for the Origin and Order of the

Over the last few weeks, we have studied several sources that explain the origin and order of the שמונה עשרה of ברכות. All of the sources have been combined and are listed by ברכה so that you can study the sources for each ברכה as a unit. The sources for each ברכה are listed in the following order: אוצר המדרשים and מסכת מגילה, מדרש תהילים.

אבות

- הבו לה' בני א-לים, בני אברהם יצחק ויעקב, אף אתם ברכו ברכה ראשונה אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב.
- מנין שאומרים אבות – שנאמר (תהלים כ"ט) הבו לה' בני אלים.
- כשניצל אברהם אבינו מאור כשדים פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י מגן אברהם.

גבורות

- הבו לה' כבוד ועוז, אף אתם תנו לו כבוד ועוז, שהוא מחיה את המתים.
- ומנין שאומרים גבורות – שנאמר (תהלים כ"ט) הבו לה' כבוד ועוז.
- כשנעקד יצחק על גבי המזבח ונעשה דשן והיה אפרו מושלך על הר המוריה מיד הביא עליו הקב"ה טל והחיה אותו, לפיכך אמר דוד ע"ה כטל הרמון שיורד על הררי ציון (תהלים קלג, ג'); כטל שהחיה הקב"ה בו את יצחק אבינו, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י מחיה המתים.

קדושת השם

- הבו לה' כבוד שמו, אף אתם ברכוהו הקל הקדוש.
- ומנין שאומרים קדושות – שנאמר (תהלים כ"ט) הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש.
- כשבא יעקב אבינו ופגע בשערי שמים והקדיש שמו של הקב"ה מיד פתחו מלאכי השרת את פיהם ואמרו בא"י הא-ל הקדוש.

חונן הדעת

- השתחוו לה' בהדרת קדש, שנותן דעה לקדושים, שנאמר ודעת קדושים בינה (משלי ט י), כנגד חונן הדעת.
- ומה ראו לומר בינה אחר קדושה – שנאמר (ישעיהו כ"ט) והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו, וסמך ליה וידעו תעי רוח בינה.
- כשבא פרעה להמליך את יוסף במצרים בדקו אם יודע בשבעים לשונות, בא גבריאל ולמדו שבעים לשונות, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י חונן הדעת.

הרוצה בתשובה

- קול ה' על המים, זו התשובה שנמשלה למים, דכתיב וישאבו מים (שמואל א', ז ו), כנגד הרוצה בתשובה.
- ומה ראו לומר תשובה אחר בינה – דכתיב (ישעיהו ו') ולבבו יבין ושב ורפא לו.
- כשעשה ראובן מעשה בלהה פילגש אביו נקנסה עליו מיתה, מיד חזר בתשובה דכתיב וישב ראובן אל הבור אמר רבי יוחנן שחזר בתשובה וחיה, דכתיב יחי ראובן ואל ימות וגו', מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י הרוצה בתשובה.

חנן המרבה לסלוח

- ה' על מים רבים, כנגד ותשליך במצולות ים כל חטאתם (מיכה ז יט), כנגד חנן המרבה לסלוח.
- אי הכי לימא רפואה בתרה דתשובה! – לא סלקא דעתך, דכתיב (ישעיהו נה) וישב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח. ומאי חזית דסמכת אהא, סמוך אהא! – כתב קרא אחרינא: (תהלים ק"ג) הסלח לכל עונכי הרפא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי. למימרא דגאולה ורפואה בתר סליחה היא? והכתיב ושב ורפא לו! – ההוא – לאו רפואה דתחלואים היא, אלא רפואה דסליחה היא.
- כשעשה יהודה מעשה תמר ואמר הוציאנה ותשרף ושלחה לו ואמרה הכר נא, מיד הודה ואמר צדקה ממני ונסלח לו על אותו עון, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י חנן המרבה לסלוח.

להבין את התפלה

גואל ישראל

- קול ה' בכה, שנאמר וגאלתי אתכם בזרוע נטויה (שמות ו ו), ולעתיד צועה ברב כחו (ישעיה סג א), כנגד גואל ישראל.
- ומה ראו לומר גאולה בשביעית? – אמר רבא: מתוך שעתידין ליגאל בשביעית, לפיכך קבעוה בשביעית, והאמר מר: בששית – קולות, בשביעית – מלחמות, במוצאי שביעית בן דוד בא. – מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא.
- כשמררו המצריים את חיי אבותינו אמר הקב"ה וגאלתי אתכם, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י גואל ישראל.

רופא חולי עמו ישראל

- קול ה' בהדר, להדר חולים ברפואתו, כנגד רופא חולי עמו ישראל.
- ומה ראו לומר רפואה בשמינית? אמר רבי אחא: מתוך שנתנה מילה בשמינית, שצריכה רפואה, לפיכך קבעוה בשמינית.
- כשנצטער אברהם אבינו בצער המילה בא רפאל ורפאו, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י רופא חולים.

מברך השנים

- קול ה' שובר ארזים, כנגד ברכת השנים, שמשבר מפקיעי שערים ומקמיני איפות ועשירי שלוחה, שהן כארזים, ומברך עולמו ומביא זול לעולם, ושובר מטה רשע, כנגד מברך השנים.
- ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית – אמר רבי אלכסנדר: כנגד מפקיעי שערים, דכתיב: (תהלים י') שבר זרוע רשע, ודוד כי אמרה – בתשיעית אמרה.
- כשזרע יצחק אבינו ומצא מאה שערים מיד פתחו מלאכי השרת בא"י מברך השנים.

מקבץ נדחי עמו ישראל

- וישבר ה' את ארזי הלבנון, שמשבר רשעי אומות העולם שהן גבוהין כארז, שנאמר אשר כגובה ארזים גבהו (עמוס ב ט), ומקבץ גליות מתוכן, כנגד מקבץ נדחי עמו ישראל.
- ומה ראו לומר קיבוץ גליות לאחר ברכת השנים – דכתיב (יחזקאל ל"ו) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא.
- כשבא יעקב אבינו למצרים וראה יוסף ושמעון ונתקבצו הוא ובניו ביחד, מיד פתחו

מלאכי השרת ואמרו בא"י מקבץ נדחי עמו ישראל.

אוהב צדקה ומשפט

- קול ה' חוצב להבות אש. אלו הדינים שנהצבו מתוך התורה שנמשלה כאש, שנאמר הלא כה דברי כאש (ירמיה כג כט), וכתוב כי באש ה' נשפט (ישעיה סו טז), כנגד אוהב צדקה ומשפט.
- וכיון שנתקבצו גליות – נעשה דין ברשעים, שנאמר: (ישעיהו א') ואשיבה ידי עליך ואצרף כבר סיגיד, וכתוב (ישעיהו א') ואשיבה שפטיך כבראשנה.
- כשנתנה תורה לישראל אמר לו הקב"ה למשה ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י מלך אוהב צדקה ומשפט.

שובר אויבים

- וכיון שנעשה דין מן הרשעים – כלו המינים, וכולל זדים עמהם, שנאמר: (ישעיהו א') ושבר פשעים וחטאים יחדו קול ה' יחיל מדבר. אלו הרשעים שמנוקים מכל מצוה כמדבר, והקב"ה מחלחל אותם, כנגד שובר אויבים.
- וכיון שנעשה דין מן הרשעים – כלו המינים, וכולל זדים עמהם, שנאמר: (ישעיהו א') ושבר פשעים וחטאים יחדו.
- כשטבעו המצריים בים פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י שובר אויבים ומכניע זדים.

משען ומבטח לצדיקים

- יחיל ה' מדבר קדש, כנגד הצדיקים בגלות, הדומה למדבר קדש, שחסרו להם המים, שנאמר וישב העם בקדש (במדבר כ א), וכתוב ולא היה מים לעדה (שם שם / במדבר כ' ב), וחזרו המים בזכות משה ואהרן, כנגד משען ומבטח לצדיקים.
- וכיון שכלו המינים – מתרוממת קרן צדיקים, דכתיב (תהלים ע"ה) וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק, וכולל גירי הצדק עם הצדיקים, שנאמר (ויקרא י"ט) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, וסמך ליה וכי יגור אתכם גר.
- כשאמר לו הקב"ה ליעקב ויוסף ישית ידו על עיניך, שמח ובטח על דבריו של מקום. ובשעה שנפטר יעקב אבינו מן העולם ובא יוסף ונתן שתי ידיו על עיניו ונשקו ובכה לו, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י משען ומבטח לצדיקים.

להבין את התפלה

מצמיח קרן ישועה ובונה ירושלים

- קול ה' יחולל אילות, שיולדו מושיעים לישראל, שנמשלו לאילות, דכתיב דומה דודי לצבי או לעופר האילים (שיר השירים, ב, ט), וכתיב משה רגלי כאילות (שמואל ב, כב, לד), וכתיב מה נאוו על ההרים רגלי מבשר (ישעיה נב ז). ויחשוף יערות, שמתיש גבורתן של אומות העולם שנמשלו לעצי היער, שנאמר ונקף סבכי היער בברזל (ישעיהו י, לד). ובהיכלו כלו אומר כבוד, כיון שיבא משיח ויפרע מרשעי אומות העולם, מיד בית המקדש נבנה, לכך אומר אלהי דוד בונה ירושלים.
- והיכן מתרוממת קרנם – בירושלים, שנאמר (תהלים קכ"ב) שאלו שלום ירושלים ישליו אהביך. וכיון שנבנית ירושלים – בא דוד, שנאמר: (הושע ג) אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם.
- כשבנה שלמה את בית המקדש מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י בונה ירושלים. כשנושעו ישראל ועברו את הים סוף ואמרו שירת ויושע פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י מצמיח קרן ישועה.

שומע תפלה

- ה' למבול ישב, שישב בדין עם הרשעים, וישמע תפלתן של באי התיבה, שנאמר ויזכור אלהים את נח (בראשית ח, א), לכך נאמר שומע תפלה.
- וכיון שבא דוד – באתה תפלה, שנאמר (ישעיהו נ"ו) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי.
- כשנאנחו ישראל וצעקו לאל ושמע צעקתם כמה שנאמר ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י שומע תפלה.

שאותך לבדך ביראה נעבוד/ המחזיר שכינתו לציון

- וישב ה' מלך לעולם, שנתיישבה דעתו בקרבנו של נח, וריחם על כל העולם, שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח (בראשית ח, כא), כנגד שאותך לבדך ביראה נעבוד.
- וכיון שבאת תפלה – באת עבודה שנאמר עולתיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי.
- כשעשו ישראל את המשכן וירדה שכינה ושכן בו בין שני הכרובים, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י המחזיר ברחמיו שכינתו לציון.

הטוב שמך ולך נאה להודות

- ה' עוז לעמו יתן, כנגד טובה של תורה, שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם (משלי ד ב), לכך נאמר הטוב שמך ולך נאה להודות.
- וכיון שבאת עבודה – באתה תודה, שנאמר (תהלים נ') זבח תודה יכבדנני.
- כשהכנים שלמה הארון לפניו ואמר ה' אלקים אל תשב פני משיחך וגו' ונתן הודאה ושבת למקום ואמר ברוך ה' אשר נתן מנוחה וגו', מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו הטוב שמך ולך נאה להודות.

עושה השלום

- ה' יברך את עמו בשלום, כנגד עושה השלום.
- ומה ראו לומר ברכת כהנים אחר הודאה – דכתיב (ויקרא ט') וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים. – אימא קודם עבודה! – לא סלקא דעתך, דכתיב וירד מעשת החטאת וגו'. מי כתיב לעשות מעשת כתיב. – ולימרה אחר העבודה! – לא סלקא דעתך, דכתיב זבח תודה. – מאי חזית דסמכת אהאי, סמוך אהאי! – מסתברא, עבודה והודאה חדא מילתא היא. ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים – דכתיב (במדבר ו') ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. ברכה דהקדוש ברוך הוא – שלום, שנאמר (תהלים כ"ט) ה' יברך את עמו בשלום.
- כשנכנסו ישראל לארץ ונתקיים עליהם המקרא ונתתי שלום בארץ, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו בא"י עושה השלום.